

ความสัมพันธ์ของมัสยิดกับอัตลักษณ์มุสลิมในกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาภาษาและวัฒนธรรม

Received: February 7, 2024, Revised: May 7, 2024, Accepted: June 6, 2024

ศุภวิทย์ นาคนาวา ¹

ประเสริฐ เย็นประสิทธิ์ ²

บทคัดย่อ

จุดประสงค์ 1) บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์มุสลิมในกรุงเทพมหานคร ผ่านการวิเคราะห์ชื่อมัสยิดในพื้นที่ ในแง่ของภาษาและวัฒนธรรม

วิธีการศึกษา บทความเชิงคุณภาพนี้ใช้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (content analysis) ตีความ (intrepettion) และการพรรณนา (description) ข้อมูลเชิงประจักษ์

ผลการศึกษา มัสยิดในกรุงเทพมหานครผูกพันและสะท้อนอัตลักษณ์ของมุสลิมในพื้นที่ ผ่านการเชื่อมโยงเข้ากับบริบทหลายระดับทั้งในระดับปัจเจก ระดับพื้นที่ ระดับประเทศ ระดับภูมิภาค ระดับโลกอาหรับ และระดับโลกอิสลาม ระดับเหล่านี้แสดงออกในกลวิธีการตั้งชื่อและภูมินาม ในแง่ภาษา เมื่อศึกษาจากกลวิธีการตั้งชื่อมัสยิดแล้ว พบระดับและขอบเขตที่เหลื่อมซ้อนไม่เท่ากันภายในชื่อมัสยิดเอง จนนำมาสู่ข้อสังเกตเกี่ยวกับโมโนทัศน์ ‘มัสยิดและมุสลิม’ ภายใต้บริบทกรุงเทพมหานคร

การนำผลวิจัยไปใช้ เป็นองค์ความรู้ทางมุสลิมศึกษา และสามารถต่อยอดในการศึกษาเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องต่อไป

คำสำคัญ: มัสยิด, อัตลักษณ์มุสลิม, กรุงเทพมหานคร

¹ ปร.ด. (ภาษาศาสตร์) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาภาษาอาหรับ ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

² ปริญญาโท (ภาษามลายู) อาจารย์ สาขาภาษามลายู ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง Email: prasert.y@ru.ac.th

The Relationship between Mosques and Muslims' Identities in Bangkok: A Case Study of Language and Culture

Received: February 7, 2024, Revised: May 7, 2024, Accepted: June 6, 2024

Dulyawit Naknawa ¹

Prasert Yenprasit ²

Abstract

Objectives: The article aims to study and analyze the relationship between mosques and Muslims' identities in Bangkok, as language and culture.

Methodology: This qualitative article adopts content analysis, interpretation, and description to analyze the empirical data.

Research findings: The mosques in Bangkok relate to and reflect Muslims' identities in their cultural areas through various levels of integration. These integrations are shown in naming strategies and toponyms. From a linguistic perspective, there are inequitable layers and boundaries within the mosques' names. Hence, it enabled us to observe the concept of mosques and Muslims within the Bangkok context.

Contribution: The research contributes to a body of knowledge in Muslim studies and can be further extended to cultural studies in the related field.

Keywords: Mosque, Muslims, identities, Bangkok

¹ Ph.D (Linguistics), Assistant Professor, Arabic Language section, Department of Thai and Oriental Languages, Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University.

² M.A (Malay Language), Lecturer, Melayu Language section, Department of Thai and Oriental Languages, Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University, Email: prasert.y@rumail.ru.ac.th

บทนำ

มัสยิดเป็นศาสนสถานในศาสนาอิสลาม มีรากคำ (الأصل) มาจากพยัญชนะ (الحروف) ภาษาอาหรับ 3 ตัวคือ ‘س’ [s] ‘ج’ [dʒ] และ ‘م’ [d] แสดงความหมาย ‘กัมกราบหรือสักการะ’ ร่วมกับโครงคำ (الوزن) คือ ‘مفعّل’ [MaC¹C²aC³] ที่แสดงความหมาย ‘สถานที่’ ทั้งรากคำและโครงคำของคำว่า ‘มัสยิด’ จึงหมายถึง สถานที่กัมกราบและสักการะพระผู้เป็นเจ้าของชาวมุสลิม ในทางสังคมมัสยิดยังเป็นจุดศูนย์กลางของชุมชนมุสลิมทั้งในแง่ศาสนาและวัฒนธรรม

มัสยิดในกรุงเทพมหานครตามข้อมูลคณะกรรมการอิสลามประจำกรุงเทพมหานครมีจำนวน 183 แห่ง แบ่งเป็น 172 มัสยิดที่จดทะเบียน และอีก 11 มัสยิดที่ไม่ได้จดทะเบียนตามเขตกำกับดูแลของคณะกรรมการอิสลามกรุงเทพมหานครทั้ง 6 เขต (Charoenrad, 2021) มัสยิดเหล่านี้เป็นเสมือนหมุดหมาย ระบุเขตทางวัฒนธรรมที่ผสมผสานกับ ‘ย่าน’ ที่อยู่อาศัยของผู้คน และเป็นหน่วยวัฒนธรรมหน่วยหนึ่งของสังคมไทยในกรุงเทพมหานคร (Boonpanyarote & Naknawa, 2023)

มัสยิดในกรุงเทพมหานครเป็นสัญลักษณ์หนึ่งที่สามารถใช้ศึกษาเพื่อสะท้อนการปรับตัวของชุมชนมุสลิมภายใต้บริบทเมืองหลวงของประเทศไทย (Yusuf, 1999) ซึ่งเป็นกลุ่มมุสลิมที่ปรับตัวเข้าหาความเป็นไทยได้ก่อนมุสลิมพื้นที่อื่น (Boonlue, 2016; Bintorleb, 2021) อีกทั้ง ‘ชื่อเรียก’ ยังสามารถสะท้อนอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตัวเองรวมทั้งปฏิสัมพันธ์กับบริบทรอบข้างได้ (Samaun, 2018)

บทความชิ้นนี้ได้ศึกษาทวิวิธีการตั้งชื่อและชื่อเรียกมัสยิด โดยพิจารณาว่าชื่อเรียกหรือการตั้งชื่อ (naming) เป็นการศึกษาความคาบเกี่ยวระหว่างภาษา ความคิด วัฒนธรรม อัตลักษณ์ ความสัมพันธ์ผู้คนและสิ่งที่ถูกเรียกหรือตั้งชื่อโดยสามารถแบ่งแนวทางการศึกษาได้ 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1) การศึกษาเชิงประวัติและที่มาของชื่อเรียก 2) การศึกษาเชิงอรรถศาสตร์ปริชาน และ 3) การศึกษาเชิงวัฒนธรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

หากเป็นการศึกษาชื่อเรียกเชิงประวัติและที่มา จะนำเสนอเกร็ดความรู้และที่มาของชื่อเรียก ผ่านการพรรณนาชุดข้อมูลเกี่ยวกับหัวข้อที่น่าสนใจ เช่น งานของ Honghengseng ที่ศึกษาประวัติความเป็นมาของการเรียกชื่อสืบบทไทยโบราณ ทั้งกรณีศึกษาหมู่สี่เขียว (2018) กรณีศึกษาหมู่สี่แดง (2020) และกรณีศึกษาหมู่สีดำและเทา (2021) งานในกลุ่มนี้สามารถสะท้อนวัฒนธรรมได้ผ่านข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ โดยเน้นตัวข้อมูลเป็นหลัก

ในส่วนของการศึกษาเชิงอรรถศาสตร์ปริชาน จะนำเสนอส่วนประกอบชื่อเรียกดังกล่าวโดยแยกออกเป็นหน่วยย่อย ๆ เช่น งานของ Angsuviya (2014) ที่ศึกษาวิเคราะห์โครงสร้างคำเรียกชื่ออาหารภาษาไทยท้องถิ่นภาคใต้ของกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยโครงสร้างชื่อเรียกที่อาจเป็นประเภทของอาหาร + วิธีการประกอบอาหาร + รสชาติของอาหาร หรือ ประเภทของอาหาร + รสชาติของอาหาร + ส่วนประกอบของอาหาร เป็นต้น หรืองานของ Settanyakan (2022) ที่ศึกษาคำเรียกชื่อกระบองเพชรในภาษาไทย โดยนำเสนอทั้งส่วนประกอบของชื่อ ร่วมกับกลวิธีการตั้งชื่อ และความหมายเชิงมนทัศน์ งานในกลุ่มนี้ยังสามารถนำเสนอในรูปของลำดับขั้นตามหมวด เช่นงานของ Qiongfeng Cai et al.

(2022) ที่นำเสนอการจำแนกคำเรียกชื่อโรคในภาษาไทยและภาษาจีน ผ่านลำดับและหมวดหมู่ ตามแนว อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ ผ่านการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน (folk taxonomy) ซึ่งทำให้เห็นลำดับชั้นของชื่อเรียก โรคในภาพรวมอย่างเป็นระบบ

และสุดท้าย แนวการศึกษาเชิงวัฒนธรรม งานในกลุ่มนี้มีจำนวนมากที่สุด อาจเกี่ยวข้องกับความหมาย อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และประเด็นปลีกย่อยอื่น ๆ เช่น การออกเสียง ที่มา เป็นต้น โดยพบตัวอย่างงานของ Phothongkham (1998) ที่ศึกษาการตั้งชื่อของชาวกะเหรี่ยงโปดำบลสวนฝั่ง อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี และงานของ Witthayaphirom (2011) การตั้งชื่อกับชาติพันธุ์ละเวือะ บ้านป่าแป๋ อำเภอมะละเรียง จังหวัด แม่ฮ่องสอน งานในกลุ่มนี้ ยังพบการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมมุสลิม เช่น งานของ Samaun (2018) ที่ ศึกษาค่านิยมและความหมายในการตั้งชื่อของชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูในอำเภอเมือง และงานของ Charoenrad (2021) ที่วิเคราะห์ชื่อมัสยิดในกรุงเทพมหานครผ่านแง่มุมทางภาษาและการสื่อสารทาง วัฒนธรรม

บทความนี้ จัดอยู่ในกลุ่มที่ 3 โดยผู้เขียนได้ปรับการนำเสนอโดยวิเคราะห์โครงสร้างทางวากยสัมพันธ์ ของชื่อเรียกมัสยิด เพื่อแสดงระดับชั้นทางภาษา ร่วมกับการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม โดยแปล ความหมายที่แฝงอยู่ในชื่อมัสยิดเพื่อนำเสนอแนะทางภาษาและวัฒนธรรม โดยพิจารณาว่าสัญลักษณ์ทางศาสนา เสมือนเช่นวัฒนธรรมรูปแบบหนึ่ง (Aiemueayut, 2014)

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

บทความชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์มุสลิมในกรุงเทพมหานคร ผ่านการวิเคราะห์ชื่อมัสยิด ในพื้นที่ ในแง่ของภาษาและวัฒนธรรม

เนื้อหาในบทความ

บทความชิ้นนี้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ประเด็นได้แก่ 1) ระดับ (layers) และขอบเขต (boundaries) ภายในชื่อเรียกมัสยิด 2) ‘มัสยิด’ ของชุมชนมุสลิมในกรุงเทพมหานคร 3) ภาพสะท้อนอัตลักษณ์มุสลิม กรุงเทพฯผ่านชื่อมัสยิด ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ระดับ (layers) และขอบเขต (boundaries) ภายในชื่อเรียกมัสยิด

หากพิจารณาชื่อมัสยิดตามหลักวากยสัมพันธ์อาหรับ ชื่อมัสยิดทั้งหมดมีลักษณะเป็นคำนามหรือ นามวลี ส่วนใหญ่ประกอบด้วยคำนาม 1-2 คำ โดยในกรณีที่ชื่อมัสยิดมี 1 คำ ส่วนใหญ่จะขึ้นต้นด้วยหน่วยคำ อัล (إلى) แสดงความเจาะจง เช่น ชื่อมัสยิด ‘อัลลาม’ (السلام) มีความหมายว่า ‘ความสันติ’ หรือมัสยิด ‘อัลยุ ชรอ’ (اليسرى) มีความหมายว่า ‘ความง่ายดาย’ หากชื่อมัสยิดประกอบด้วยคำนาม 2 คำ จะเชื่อมต่อกันผ่าน การสนธิคำ (الإضافة) เช่น ชื่อมัสยิด ดาร์อัลอะมาน (دار الأمان) มีความหมายว่า ‘บ้านแห่งความปลอดภัย’ หรือมัสยิด ‘กะมาลุลอิมาน’ (كمال الإيمان) มีความหมายว่า ‘ความสมบูรณ์แห่งการศรัทธา (การศรัทธาที่

สมบูรณ์) มีมัสยิดส่วนน้อยที่ประกอบด้วยคำนาม 3 คำ เช่น มัสยิด ‘ดาร์อุลกุรอานิลกะรีม’ (دار القرآن الكريم) มีความหมายว่า ‘บ้านของ อัลกุรอานที่ทรงเกียรติ’

การสนธิคำตามหลักวากยสัมพันธ์อาหรับโดยพื้นฐานแล้ว ประกอบด้วยคำสนธิ (المُضَاف) และคำถูกสนธิ (المُضَافُ إِلَيْهِ) ทั้งนี้ คำสนธิจะไม่มี หน่วยคำ อัล (ال) แสดงความเจาะจง และเช่นเดียวกัน ไม่ปรากฏหน่วยคำ -n ในรูปสระซ้อน (التَّنْوِين) ที่แสดงความไม่เจาะจง เพราะคำดังกล่าวเจาะจงความหมายแล้วด้วยการสนธิ ในขณะเดียวกัน คำถูกสนธิจะแสดงสัมพันธการก (حَالَةُ الْجَرِّ/الْحِفْظ) ด้วยเสียงสระ -i (الْكَسْرَةُ) ในกรณีที่เป็นคำนามเอกพจน์ แสดงหน่วยคำ -ayni (يْنِ) ในกรณีที่เป็นคำทวิพจน์ และแสดงหน่วยคำ -iyina (يْنِ) ในกรณีที่เป็นคำพหูพจน์

ชื่อมัสยิดในกรุงเทพมหานครพบการสนธิ 2 ลักษณะ คือ 1) คำว่า ‘มัสยิด’ (مَسْجِد) เป็นส่วนหนึ่งของชื่อมัสยิด โดยสังเกตได้จากชื่อมัสยิดคำแรกที่แสดงสัมพันธการก (حَالَةُ الْجَرِّ) ดังตัวอย่างในตารางที่ 1 ในทางตรงกันข้าม พบลักษณะที่ 2) โดยคำว่า ‘มัสยิด’ (مَسْجِد) ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของชื่อมัสยิด โดยสังเกตได้จากชื่อมัสยิดคำแรกที่แสดงประธานการก ดังตัวอย่างในตารางที่ 2

ตารางที่ 1 ตัวอย่างชื่อมัสยิดที่สนธิกับคำว่า ‘มัสยิด’

ชื่อมัสยิด	การก	พยางค์แสดงการก	ความหมาย
เราอุ่อตลันนะฮ์ (رَوْضَةُ الْجَنَّةِ)	สัมพันธการก	ติ (تِ)	สวนแห่งสวรรค์
ดาร์อิสลาม (دَارِ السَّلَامِ)	สัมพันธการก	ริ (رِ)	บ้านแห่งสันติ
อันซอริซซุนนะฮ์ (أَنْصَارِ السُّنَّةِ)	สัมพันธการก	ริ (رِ)	ผู้ช่วยเหลือแบบฉบับ ศาสนาซุนต

ตารางที่ 2 ตัวอย่างชื่อมัสยิดที่ไม่ได้สนธิกับคำว่า ‘มัสยิด’

ชื่อมัสยิด	การก	พยางค์แสดงการก	ความหมาย
ลิวาอุลอิสลาม (لِوَاءُ الْإِسْلَامِ)	ประธานการก	อุ (ةِ)	ธงแห่งอิสลาม
ซุลกูลุมุดดาเกิน (سُلُوكُ الْمُتَّقِينَ)	ประธานการก	กู (ةِ)	แนวทางของผู้ยำเกรง
อันวารุ้ลอบร็อร (أَنْوَارُ الْإِبْرَارِ)	ประธานการก	รุ (ةِ)	รัศมีของเหล่าคนดี

จากตัวอย่างชื่อมัสยิดทั้ง 183 แห่งในกรุงเทพมหานคร เราพบการสนธิระหว่างคำว่า ‘มัสยิด’ กับชื่อพยางค์แรกของมัสยิดเพียง 13 แห่ง ซึ่งคิดเป็นเพียงร้อยละ 7.1 ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 สัดส่วนการสนธิระหว่างคำว่า 'มัสยิด' กับชื่อมัสยิด

ในสัดส่วนดังกล่าว ผู้เขียนยังพบตัวอย่างชื่อมัสยิดที่แม้จะแสดงสัมพันธ์การก แต่เป็นชื่อที่สร้างจากคำ 1 คำ ซึ่งเป็นไปได้ที่การแสดงการกดังกล่าวจะเป็นรูปตายตัว (fixed form) มากกว่าเป็นเพราะการสนธิกับคำว่า 'มัสยิด' เช่น มัสยิดอัลฮายัติน (مَسْجِدُ الْحَيَاتِينَ) มัสยิดอัลคอลลิดิน (مَسْجِدُ الْكَوْلِيدِينَ) เพราะมุสลิมไทยคุ้นเคยกับรูปกรรมการก-สัมพันธ์การกของคำนามพหูพจน์มากกว่า เช่น การตั้งชื่อบุคคลที่แม้จะเป็นเอกพจน์ แต่ใช้คำนามพหูพจน์ในกรรมการก-สัมพันธ์การก เช่น ชากิรีน (شَاكِيرِينَ) อาบิติน (عَابِدِينَ) อารีฟีน (عَارِفِينَ) เป็นต้น

การที่คำว่า 'มัสยิด' ไม่ได้สนธิเข้ากับชื่อมัสยิด แสดงให้เห็นว่า 'มัสยิด' และชื่อมัสยิด เป็นหน่วยทางภาษาคนละระดับชั้น (layer) จึงส่งผลให้ขอบเขต (boundary) ของชื่อมัสยิดไม่ได้รวมคำว่า 'มัสยิด' เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งกับชื่อมัสยิดเอง ดังรูปที่ 2

มัสยิด [ชื่อมัสยิด]

[มัสยิด ชื่อมัสยิด]

รูปที่ 2 ระดับชั้น (layer) และขอบเขต (boundary) ชื่อมัสยิดทั้ง 2 แบบ

ข้อมูลจากรูปที่ 1 และ 2 แสดงให้เห็นว่า ชื่อมัสยิดส่วนใหญ่ในกรุงเทพมหานคร คำว่า 'มัสยิด' และชื่อมัสยิด ไม่ใช่สิ่งเดียวกัน มีระดับชั้นและขอบเขตต่างกัน สะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของมุสลิมในอดีตต่อ 'มัสยิด' ในสมัยที่ก่อตั้งมัสยิดหรือตั้งชื่อให้กับมัสยิด ซึ่งอาจจะแตกต่างกับโลกทัศน์มุสลิมในยุคปัจจุบัน อีกทั้งชื่อเรียกมัสยิดที่ปรากฏหน้าตัวมัสยิดเอง ดังรูปที่ 3 อาจไม่ตรงกับระดับชั้นและขอบเขตของ 'มัสยิด' ในมโนทัศน์มุสลิมกรุงเทพมหานครสมัยก่อน

รูปที่ 3 ป้ายชื่อมัสยิด ที่คำว่า ‘มัสยิด’ ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของชื่อมัสยิด

รูปที่ 3 แสดงระดับชั้นและขอบเขตระหว่าง ‘มัสยิด’ กับชื่อมัสยิด ทั้งนี้ ‘มัสยิด ชะหฺร่อตุลอิสลาม’ (مَسْجِدُ زَهْرَاءِ الْإِسْلَامِ) คำว่า ‘มัสยิด’ (مَسْجِدُ) ไม่มี อัล (ال) เพราะเป็นคำสนธิ (مُضَاف) กับ ‘ชะหฺร่อเราะห์’ (زَهْرَاءُ) อย่างไรก็ดี การสนธิดังกล่าวไม่สามารถเกิดขึ้นได้ เพราะจะทำให้เกิดสัมพันธการก และส่งผลให้ชื่อมัสยิด ‘ชะหฺร่อตุลอิสลาม’ (مَسْجِدُ زَهْرَاءِ الْإِسْلَامِ) กลายเป็น ‘ชะหฺร่อตุลอิสลาม’ (مَسْجِدُ زَهْرَاءِ الْإِسْلَامِ) ขอบเขตดังกล่าวไม่ปรากฏบนป้ายชื่อมัสยิดที่เขียนติดกัน ด้วยหมึกสีเดียวกัน บนวัสดุเดียวกัน และไม่ฝ่าฝืนไวยากรณ์ใด ๆ ทั้งสิ้น แต่สิ่งที่เป็นขอบเขตห้ามการสนธิดังกล่าว คือชื่อเรียกมัสยิด ‘ชะหฺร่อตุลอิสลาม’ ที่ประธานการกถูกจดจำผ่านชื่อเรียกไปแล้ว ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ นัยยะทางภาษาดังกล่าวจึงมาสู่การตีความ (interpretation) เพื่ออธิบายนัยยะทางวัฒนธรรมที่ซ่อนอยู่

‘มัสยิด’ ของชุมชนมุสลิมในกรุงเทพมหานคร

มัสยิด’ มีตัวตนอยู่จริงภายในชุมชนมุสลิม ภายใต้สังคมไทยอย่างไม่มีข้อสงสัย ผ่านข้อมูลเชิงประจักษ์ทั้งตัวอาคารมัสยิด ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงชุมชนมุสลิมที่สืบทอดต่อกันมา จนเป็นประวัติศาสตร์ที่มีชีวิตจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ดี คำว่า ‘มัสยิด’ อาจไม่ใช่ชื่อที่ใช้สื่อความหมายทั่วไปทางสังคมในอดีต ทั้งภายในชุมชนมุสลิมและชุมชนภายนอก ด้วยข้อสังเกตต่อไปนี้

1. คำว่ามัสยิด ถูกแทนที่ด้วยคำอื่น เช่น คำว่า ‘สุเหร่า’ โดยมีหลักฐานปรากฏชัดในชื่อเรียกที่ยังคงเหลืออยู่จนถึงปัจจุบัน ดังรูปที่ 4 ในทางตรงกันข้าม เป็นที่น่าสังเกตว่า ‘มัสยิด’ ไม่ได้ปรากฏจนกลายเป็นภูมินาม หรือชื่อเรียกสถานที่

รูปที่ 4 ชื่อ ‘สุเหร่า’ ที่ปรากฏในฐานะชื่อเรียก

รูปที่ 4 แสดงชื่อ ‘สุเหร่า’ ร่วมกับชื่อพื้นที่ โดยหมายถึงโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกับมัสยิดในชุมชนนั้น ๆ ตัวอย่างในลักษณะนี้ พบได้ทั่วไป เช่น โรงเรียนสุเหร่าทางควายตั้งอยู่ใกล้เคียงกับมัสยิดยามิอุลลิบาดะห์ โรงเรียนสุเหร่าศาลาลอยตั้งอยู่ใกล้เคียงกับมัสยิดอำมานาตุลอิสลาม หรือโรงเรียนสุเหร่าบ้านดอนตั้งอยู่ใกล้เคียงกับมัสยิดดารุลมุห์ซินีน ลักษณะเช่นนี้ สะท้อนว่าชื่อเรียกที่แพร่หลายทั้งในชุมชนจริง ๆ คือ สุเหร่า + ชื่อไม่เป็นทางการ (ภาษาไทย) มากกว่า มัสยิด + ชื่อทางการ (ภาษาอาหรับ)

2. บางครั้ง ‘มัสยิด’ มีชื่อเรียกอื่นที่เป็นภาษาไทย เช่น ‘กุฎี’ ดังกรณีของ กุฎีบางใหญ่ (มัสยิดต้นสน) กุฎีขาว (มัสยิดบางหลวง) กุฎีหลวง (กุฎีเจ้าเซ็น) เป็นต้น ดังรูปที่ 5

รูปที่ 5 ชื่อ ‘กุฎี’ ที่ปรากฏร่วมกับ ‘มัสยิด’

3. ชื่อมัสยิดที่เป็นภาษาอาหรับ เป็นชื่อทางการจดทะเบียน แต่ไม่แพร่หลายในการเรียก เช่น มัสยิด ‘อิลยฺซอรอ’ แต่นิยมเรียกในชื่อ ‘สุเหร่าหลอแหล’ หรือ มัสยิดดารุลมุญีร แต่นิยมเรียกในชื่อ ‘สุเหร่าบ้านม้าบน’ เป็นต้น

จากข้อสังเกตทั้ง 3 ประการ แสดงให้เห็นว่า ชื่อเรียกศาสนสถานในประเทศไทยมีความเป็นท้องถิ่นสูง โดยอาจเป็นชื่อสถานที่ ชื่อย่าน หรือชื่อผู้บริจาคที่ดินเพื่อก่อสร้าง ดังพบได้ในกรณีของ ‘วัด’ เช่น วัดตะกล้า วัดทุ่งลานนา วัดทองโน ชื่อเรียกเหล่านี้แพร่หลายในชุมชน จนเมื่อมีการก่อตั้งโรงเรียนในบริเวณใกล้เคียง จึงเรียกชื่อโรงเรียนตามชื่อแพร่หลายในชุมชนนั้น เช่น โรงเรียนวัดตะกล้า โรงเรียนวัดทุ่งลานนา และโรงเรียนวัดทองโน เป็นต้น ดังนั้นในภาพรวม สังคมไทยพุทธ-ไทยมุสลิม ‘วัด’ จึงคู่กับ ‘สุเหร่า’ ไม่ใช่ ‘วัด’ กับ ‘มัสยิด’

เมื่อพิจารณาตัวอย่างรายชื่อมัสยิดในกรุงเทพมหานคร พบชื่อเรียกที่สะท้อนระดับที่ต่างกันในการเชื่อมโยงกับบริบทแวดล้อม ได้แก่ 1) ระดับปัจเจก เช่น มัสยิดบฮารุณ มาจากชื่อผู้ก่อตั้งและเป็นอิหม่ามคนแรก 2) ระดับพื้นที่ เช่น มัสยิดมหานาค ใช้ชื่อพื้นที่เป็นชื่อมัสยิด 3) ระดับประเทศ พบในการใช้มัสยิดเป็นภาษาไทย เช่น มัสยิดสวนพลู มัสยิดบ้านตึกดิน หรือกรณีการจดทะเบียนก่อตั้งเป็นมูลนิธิ ที่แสดงนัยยะการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมาย ซึ่งเป็นระเบียบกติการะดับประเทศ เช่น ‘มูลนิธิสันติชน’ (مُؤَسَّسَة إِسْلَامِيَّة) มูลนิธิเพื่อศูนย์กลางแห่งประเทศไทย (مَلَكَزُ الْإِسْلَامِي بِمَآلَايَا) หรือมูลนิธิอนุสรณ์กอดิรีในกรณีของ ‘มัสยิดรีอียาตุลลอติรี’ (مَسْجِد رِيعَايَةِ الْقَادِرِي) มูลนิธิเหล่านี้ที่ทำหน้าที่สาธารณกุศลเคียงกับคู่กับมัสยิด แต่รู้จักในชื่อองค์กรทางกฎหมาย(มูลนิธิ) มากกว่า ‘มัสยิด’ 3) ระดับภูมิภาค ซึ่งปรากฏชื่อแสดงกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นตัวแทนโลกมุสลิมในระดับภูมิภาค เช่น โลกมุสลิมมลายู อย่างเช่น มัสยิดอินโดนีเซีย มัสยิดยะวา (ชวา) มัสยิดบาหยัน

หรือโลกมุสลิมเอเชียใต้ เช่น มัสยิดมิตรภาพไทย-ปากีสถาน 4) ระดับโลกอาหรับ โดยจำกัดอยู่ในชื่อเรียกมัสยิดอย่างเป็นทางการ และภาษาเขียนบนป้ายชื่อ และเป็นที่น่าสนใจถึงคำว่า ‘ญามิอ์’ (جامع) ที่หมายถึง ‘ที่รวม’ โดยพบคำนี้ปรากฏในชื่อมัสยิดหลายชื่อ เช่น ญามิอุลค็อยร็อต (جامع الخيرات) ยามิอุลมุตะกิน (جامع المتقين) เพราะในภาษาอาหรับ คำว่า ‘ญามิอ์’ หมายถึงที่ให้ผู้คนรวมกันละหมาดวันศุกร์ ดังนั้น การใช้คำว่า ญามิอ์ ในชื่อมัสยิดอาจแสดงนัยยะดังกล่าว และสุดท้าย 5) ระดับโลกอิสลาม โดยไม่จำเป็นต้องแสดงความเป็นอาหรับ ดังกรณีของมัสยิดต้นสน และมัสยิดบางอุทิศที่มีตราจักรวรรดิออตโตมัน ดังรูปที่ 6 ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำโลกอิสลามชาวเติร์กในสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1

รูปที่ 6 ตราจักรวรรดิออตโตมัน ที่มัสยิดต้นสน และมัสยิดบางอุทิศ

ที่มา : <https://readthecloud.co/ottoman-empire-coat-of-arms-tughra/> (สืบค้นเมื่อ 5 กรกฎาคม 2566)

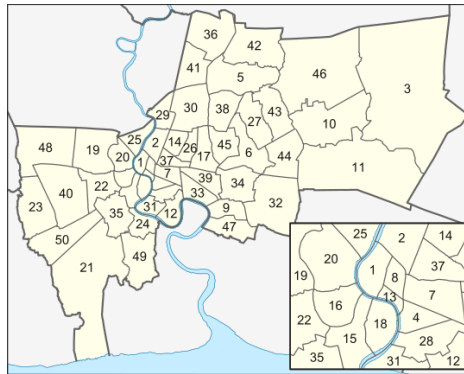
อย่างไรก็ดี ภาพที่เด่นชัดที่สุดของมุสลิมในกรุงเทพมหานคร คือการเชื่อมโยงความเป็นท้องถิ่น แม้จะมีการเชื่อมโยงในระดับอื่น แต่เป็นเพียงกรณีเฉพาะเท่านั้น นอกจากนี้ชื่อมัสยิดยังแสดงรูปแบบ (variant) ในการถ่ายทอดเสียง (transliteration) อย่างไม่เป็นระบบ เช่น ใช้ทั้ง ‘ย’ และ ‘ญ’ แทน ‘จ’ หรือใช้ทั้ง ‘ล’ และ ‘น’ แทน ‘ป’ การใช้วรรณยุกต์ระบุเสียงภาษาอาหรับ พบทั้งการใช้วรรณยุกต์รูปเอก รูปโท และรูปตรี ดังรูปที่ 7 ลักษณะเหล่านี้สะท้อนการไม่รวมศูนย์ ไม่ขึ้นกับส่วนกลาง ซึ่งต่างกับมาตรฐานการถ่ายทอดเสียงอาหรับ-ไทย ที่ราชบัณฑิตกำหนดในปัจจุบัน

รูปที่ 7 รูปแบบการถ่ายทอดเสียง อาหรับ-ไทย

ที่มา : <https://www.cicot.or.th/th/mosque/lists/17/2> (สืบค้นเมื่อ 5 กรกฎาคม 2566)

เมื่อศึกษาในเชิงพื้นที่พบว่า ชื่อมัสยิดที่มีชื่อทางการเป็นภาษาไทย เช่น มัสยิดบางอุทิศ มัสยิดบ้านอู่ มัสยิดมหานาค มัสยิดจักรพงษ์ มัสยิดบ้านตึกดิน มัสยิดต้นสน มัสยิดเหล่านี้ล้วนอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ชั้นใน เช่น เขตบางคอแหลม เขตบางรัก เขตบางกอกใหญ่ เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย และเขตพระนคร ดังรายละเอียดในรูปที่ 8 และตารางที่ 4

รูปที่ 8 เขตต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร

ที่มา : <https://th.m.wikipedia.org/wiki/> รายชื่อเขตของกรุงเทพมหานคร (สืบค้นเมื่อ 5 กรกฎาคม 2566)

ตารางที่ 4 ชื่อมัสยิดภาษาไทยตามเขตพื้นที่

ชื่อมัสยิด	เขตที่ตั้ง
มัสยิดบางอุทิศ	เขตบางคอแหลม (หมายเลข 31)
มัสยิดบ้านอู่	เขตบางรัก (หมายเลข 4)
มัสยิดมหานาค	เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย (หมายเลข 8)
มัสยิดจักรพงษ์	เขตพระนคร (หมายเลข 1)
มัสยิดบ้านตึกดิน	เขตพระนคร (หมายเลข 1)
มัสยิดต้นสน	เขตบางกอกใหญ่ (หมายเลข 16)
มัสยิดอมมันนฤมิต	เขตบางคอแหลม (หมายเลข 31)
มัสยิดสุวรรณภูมิ	เขตคลองสาน (หมายเลข 18)

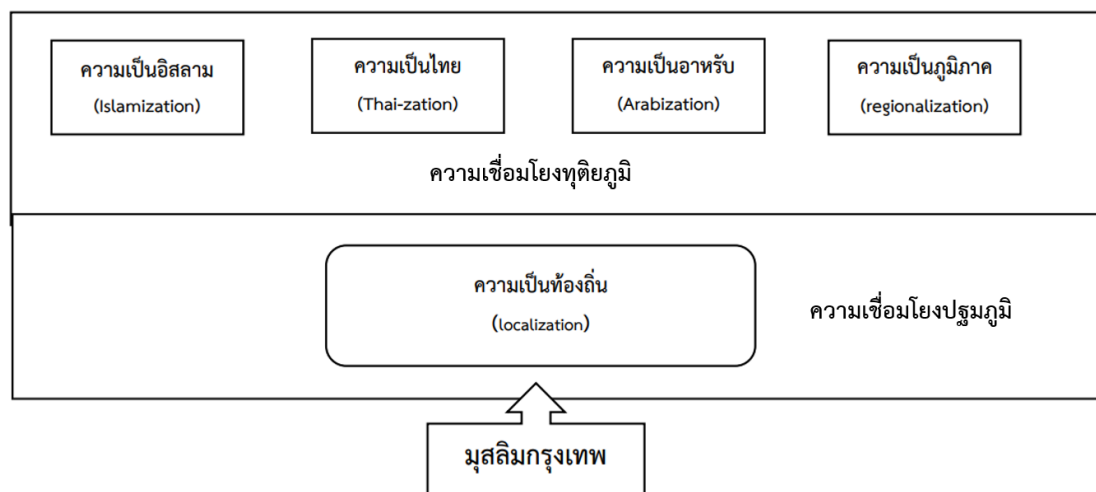
ลักษณะดังกล่าวแสดงระดับความเชื่อมโยงระหว่างมัสยิดซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชนมุสลิมกับชุมชนรอบข้าง หากยังอยู่ภายในกรุงเทพมหานครก็มักเท่าไรก็ยิ่งใกล้ชิดกับความเป็นไทยมากเท่านั้น เพราะกรุงเทพมหานคร คือเมืองหลวงเป็นศูนย์กลางทั้งในแง่ของรัฐบาลและการปกครอง ความใกล้ชิดดังกล่าวส่งผลให้ชุมชนมุสลิมเลือกใช้ชื่อภาษาไทยมากกว่าชื่อภาษาอาหรับ

นอกจากระดับความเชื่อมโยงแนวราบที่ลดหลั่นกันไปตามพื้นที่นอกและในแล้ว ยังพบระดับความเชื่อมโยงที่ลดหลั่นกันตามแนวดิ่ง ตามช่วงระยะเวลา กล่าวคือ มัสยิดที่มีชื่อเป็นภาษาไทยมักมีอายุเก่าแก่ เช่น มัสยิดต้นสน มัสยิดจักรพงษ์ มัสยิดบ้านอู่ เป็นต้น โดยมัสยิดจะก่อตั้งก่อนปีจัตหะเบียนหลายปี เช่น มัสยิดต้นสนที่จัดทะเบียน พ.ศ. 2494 แต่มีประวัติการก่อตั้งตั้งแต่สมัยอยุธยา หรือมัสยิดจักรพงษ์ที่จัดทะเบียนใน พ.ศ. 2513 แต่มีประวัติการบริจาคที่ดินเพื่อสร้างมัสยิดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2465 นอกจากนี้ยังสังเกตพบความนิยมในการ

เรียกชื่อต่างกัน โดย ‘มัสยิด’ จะนิยมเรียกคู่กับชื่อภาษาไทย ในขณะที่ ‘สุเหร่า’ จะนิยมเรียกคู่กับชื่อพื้นที่ ดังนั้นมุสลิมชั้นในจะไม่นิยมเรียก ‘สุเหร่าตันสน’ แต่จะนิยมเรียก ‘มัสยิดตันสน’ ในขณะที่มุสลิมชั้นนอกจะนิยมเรียก ‘สุเหร่าหนองบอน’ มากกว่า ‘มัสยิดหนองบอน’

ภาพสะท้อนอัตลักษณ์มุสลิมกรุงเทพผ่านชื่อมัสยิด

นัยยะทางวัฒนธรรมจากชื่อเรียกมัสยิดฉายภาพของชุมชนมุสลิมกรุงเทพที่เรียบง่ายและพร้อมที่จะเชื่อมโยง เข้ากับความสัมพันธ์ระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ในระดับพื้นที่ โดยแสดงออกมาผ่านชื่อที่นิยมเรียกมัสยิด เช่น นิยมเรียก ‘สุเหร่าหะยีมินา’ ที่มาจากประวัติศาสตร์พื้นที่เชื่อมโยงชื่อผู้ก่อตั้งมัสยิดมากกว่า ‘มัสยิดอินดารูล-มินา’ ซึ่งเป็นชื่อทางการจดทะเบียนกับคณะกรรมการอิสลามประจำกรุงเทพมหานคร เราพบการเชื่อมโยงกับเข้าบริบทพื้นที่รอบข้างที่ไม่ใช่มุสลิม ดังกรณีของมัสยิดจักรพงษ์ที่ผ산เป็นส่วนหนึ่งเข้ากับย่านบางลำพู กรณีของมัสยิดบ้านตึกดินที่ตั้งอยู่ใกล้บริเวณตึกที่ใช้เก็บดินปืนในสมัยก่อน หรือแม้แต่ชื่อมัสยิดที่เป็นภาษาไทยที่มีที่มาเรียบง่าย เช่น มัสยิดตันสน ที่มาจากชนิดต้นไม้บริเวณมัสยิดและบ่อยครั้ง ‘มัสยิด’ ที่เป็นภาษาอาหรับถูกแทนที่ด้วยกับคำภาษาอื่น เช่น สุเหร่า กุฎี เป็นต้น นอกจากนี้ มัสยิดและมุสลิมกรุงเทพไม่ได้ตั้งกำแพงกันกับศาสนสถานกับ ความเชื่ออื่น โดยมัสยิดบางแห่งพบคำว่า ‘วัด’ เป็นชื่อเรียกมัสยิดในอดีต เช่น สุเหร่าวัดกลาง (มัสยิดริวานัน-อิสลาม) สุเหร่าวัดตึก (มัสยิดยามีอุลอิสลาม) นัยยะทางภาษายังสะท้อนให้เห็นว่า กลไกที่จะรักษาอัตลักษณ์มุสลิมกรุงเทพ กลับไม่ใช่ภาษาอาหรับแต่เป็นภาษามลายูอย่างคำว่า ‘สุเหร่า’ ซึ่งสะท้อนความเป็นส่วนหนึ่งของโลกมุสลิมมลายูในระดับภูมิภาค ที่อยู่ใกล้ชิดมากกว่าความเป็นอาหรับหรือความเป็นอิสลามสากลที่อยู่ไกลห่างออกไป ดังรูปที่ 9

รูปที่ 9 ความเชื่อมโยงของมุสลิมกรุงเทพในระดับปฐมภูมิและทุติยภูมิ

ที่มา: ผู้วิจัย

ความเชื่อมโยงปฐมภูมิของมุสลิมกรุงเทพในภาพรวม คือเชื่อมโยงกับพื้นที่ของตนเอง ในขณะที่การเชื่อมโยงต่อมาในระดับหัตถิภูมิจะแตกต่างกันตามปัจจัยต่าง ๆ เช่น ในระดับความไม่เป็นทางการ มุสลิมในกรุงเทพชั้นในเลือกจะเชื่อมโยงเข้ากับความเป็นไทยในขณะที่มุสลิมกรุงเทพชั้นนอกเลือกที่จะเชื่อมกับความเป็นโลกมลายู แต่ในระดับทางการมุสลิมกรุงเทพชั้นนอกเลือกที่จะเชื่อมกับความเป็นอาหรับมากกว่าความเป็นไทย ในขณะที่มุสลิมกรุงเทพชั้นใน ยังคงเชื่อมโยงกับความเป็นไทยเหมือนเดิม

ผลการศึกษานี้ เห็นต่างกับงานของ Charoenrad (2021) ที่ให้ความสำคัญกับภาษาอาหรับในการตั้งชื่อมัสยิด โดยอธิบายว่ามุสลิมกรุงเทพใช้ภาษาอาหรับเป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่สำคัญเพื่อสร้างความเป็นตัวตน (identity) สร้างความเข้มแข็งให้กับวัฒนธรรมของตนที่มีอยู่เดิมแทนที่จะรับเอาวัฒนธรรมอื่น ๆ เข้าเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ของตนเอง แต่ผู้เขียนมองว่าชื่อมัสยิดที่เป็นภาษาอาหรับนั้นเป็นการสื่อสารระดับทางการ ไม่ได้สะท้อนค่านิยมหรือวิถีชีวิตจริงของมุสลิมในกรุงเทพมหานครต่อชุมชนรอบข้าง

ดังนั้นชุมชนมุสลิมในกรุงเทพมหานคร จึงไม่ได้มองตัวเองว่าเป็นคนชายขอบมีจำนวนน้อย เผชิญกับปัจจัยและความเสี่ยงในการผสมกลมกลืนจนละทิ้งวัฒนธรรมของตน แต่มุสลิมกรุงเทพพร้อมที่จะนำตนเองไปเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนรอบข้าง การพยายามอธิบายว่าความเป็นอาหรับ (ผ่านภาษา) ก็ดี ความเป็นอิสลามสากลก็ดี คือลักษณะของมุสลิมกรุงเทพ จึงเป็นการประเมินเกินจริงและเป็นผลมาจากการใช้มุมมองปัจจุบันไปครอบทับโลกทัศน์ของผู้คนในอดีต เช่นเดียวกับชื่อมัสยิดภาษาอาหรับที่แม้มีความหมายสื่อถึงลักษณะที่แสดงให้เห็นความดีงามของศาสนาอิสลามหรือลักษณะประจำศาสนาอิสลาม แต่ความหมายเหล่านั้นเป็นเพียงความหมายประจำคำ ไม่ได้สะท้อนถึงทัศนคติหรืออุปนิสัยมุสลิมในแต่ละชุมชน ชื่อที่ปรากฏจึงเป็นการตั้งชื่อเพื่อเป็นนัยยะทางบวกเท่านั้น ไม่ได้ยึดโยงความจริง ในทางตรงกันข้ามความหมายดังกล่าว อาจเป็นความคาดหวังที่สะท้อนมาจากสิ่งที่ขาดหายในชุมชนนั้น ๆ

ด้วยเหตุนี้ มุสลิมจึงนิยมเรียกชื่อ ‘สุเหร่าอาจารย์เซ่ง’ มากกว่า ‘มัสยิดอัลอิสติกอมาฮ์’ สะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนมุสลิมเชื่อมโยงกับบริบทในระดับที่ใกล้ชิดมากกว่า เช่น ผู้รู้ที่มีคุณูปการในอดีต ซึ่งคือตัวแทนโลกของความเป็นจริง ผ่านบุคคลจริงที่มีตัวตนจริง มากกว่าโลกในอุดมคติที่คาดหวังให้เกิด ‘การยืนหยัดหรือความสม่ำเสมอ’ ซึ่งเป็นความหมายของ ‘อัล-อิสติกอมาฮ์’

งานชิ้นนี้ สนับสนุนแนวคิดส่วนหนึ่งของ Boonlue (2016) ที่นำเสนอว่า มุสลิมส่วนใหญ่ในกรุงเทพมหานครที่มีเชื้อสายมลายู (มลายู) ได้กลมกลืนเข้ากับสังคมไทย โดยอัตลักษณ์ที่มุสลิมกรุงเทพรักษาไว้คือ อัตลักษณ์ทางความเชื่อในศาสนาอิสลาม มากกว่าอัตลักษณ์ด้านอื่น ผู้เขียนพบว่า อัตลักษณ์ทางศาสนาสะท้อนออกมาเป็นภาษามลายู เช่น ชื่อเรียกศาสนาสถาน ผ่านคำว่า ‘สุเหร่า’ มากกว่า ‘มัสยิด’ เช่นเดียวกับการใช้ภาษามลายูเป็นภาษาทางศาสนาอิสลาม ส่องต่ออัตลักษณ์ทางความเชื่อในอดีต และยังคงเหลือปรากฏการเรียนการสอนอยู่ในโรงเรียนศาสนาแบบจารีตหลาย ๆ แห่ง

สรุปผลการศึกษา

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้แนวคิดทางภาษาศาสตร์ศึกษาชื่อมัสยิดในกรุงเทพมหานครร่วมกับการตีความทางวัฒนธรรมเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์มุสลิมในพื้นที่ ฉายภาพให้เห็นว่า มุสลิมกรุงเทพเป็นมุสลิมที่เชื่อมโยงกับชุมชนรอบข้างที่

เป็นหน่วยย่อยของสังคมและมีปฏิสัมพันธ์จริงโดยตรงผ่านวิถีชีวิตประจำวัน ไม่ใช่กับความเป็นสยามหรือไทยในฐานะ ‘ประเทศ’ หรือ ‘รัฐ-ชาติ’ ซึ่งเป็นชุมชนทางจินตนาการ ดังนั้น ชุมชนมุสลิมจึงเป็นส่วนหนึ่งของ ‘ย่าน’ ทางวัฒนธรรม แยกย่อยไปตามพื้นที่ต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้ได้นำเสนอในงานประชุมวิชาการมุสลิมศึกษาระดับชาติครั้งที่ 1 ภายใต้หัวข้อ “การเปลี่ยนผ่านของสังคมมุสลิมในสังคมไทย ในรอบ 100 ปี” เมื่อวันพุธที่ 18 ตุลาคม 2566 เวลา ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง

- Aiemueayut, S. (2014). Islamic Anthropology: Introduction and Debates. *Social Sciences Academic Journal*, 26(1), 91-116.
- Angsuwiriya, C. (2014). Word structure analysis of food naming in the Southern Thai dialect of ethnic groups in Hat Yai District, Songkhla Province. *Journal of Liberal Arts, Prince of Songkla University*, 6(1), 17-30.
- Bintorleb, A. (2021). ‘Royal-Nationalism Ideology’ in Thai Muslim Society from Absolute Monarchy to 1976. *Journal of Human Science*, 22(Supplemental Issue), 189-209.
- Boonlue, N. (2016). When Malay-Muslim Bangkok and its Suburb have become a part of Thai Society. *Rusamilae Journal*, 37(1), 64-78.
- Boonpanyarote, S. and Naknawa, D. (2023). 5 Mosques, 5 Landmarks in the Inner Bangkok Area: a Case Study of Linguistic and Cultural Landscape to Increase Tourism Value in a New Normal Approach for the Community. *Journal of Liberal Arts, Thammasat University*, 23(2), 616-639.
- Cai, Q., Rerkpian, P. and Jinasot, N. (2022). A Comparative Study of Methods of Classifying Disease Names in Thai AND Chinese. *Journal of Social Science and Buddhist Anthropology*, 7(9), 214-328.

- Charoenrad, W. (2021). The Names of Mosques in Bangkok: Language and Interpretation of Cultures. *Journal of Language and Linguistics*, 39(1), 82-100.
- Honghengseng, K. (2018). The History of Traditional Thai Color Terms: A Case Study of the Color Green. *The Journal of the Thai Khadi Research Institute*, 15(1), 1-46.
- Honghengseng, K. (2020). History of Ancient Thai Color Terms: A Case Study of Red Tone. *Academic Journal of Humanities and Social Sciences, Burapha Universit*, 28(3), 287-311.
- Honghengseng, K. (2021). The History of Ancient Thai Color Terms: A Case Study of Black and Gray Tone. *Journal of Fine and Applied Arts, Khon Kaen University*, 13(2), 305-328.
- Phothongkham, C. (1998). *Naming of Karen People in Suan Pheung Sub District, Suan Pheung District, Ratchaburi Province*[Unpublished master's thesis]. Mahidol University.
- Religious Information Centre. (nd.). *Masyid Zahratul Islam*. [Image]. Retrieved from https://e-service.dra.go.th/place_page/18465
- Samaun, H. (2018). The values and meanings in naming of Thai Muslims with Malaysian race in. Muang District, Narathiwat. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 14(2), 105-143.
- Sanasen, W. (2020). *Heritage of Ottoman Empire*. [Image]. Retrieved from <https://readthecLOUD.co/ottoman-empire-coat-of-arms-tughra>
- Settanyakan, C. (2022). Cactus Names in Thai: A Study in Botanical Linguistics. *Journal of Humanities & Social Sciences*, 20(2), 65-87.
- Witthayaphirom, K. (2011). The naming of Lavue, ethnic group in Pa Pae Village, Mae Sa Rieng District, Mae Hong Son Province. *Journal of Language and Culture*, 30(2), 1-22.
- Yusuf, I. (1999). *Aspects of Islam in Thailand Today*. *Isim Newsletter*, 3(1), 19-19.
<https://hdl.handle.net/1887/17276>